

Vogelwerkgroep Zutphen
en omstreken

jaarboek 2019

Inhoudsopgave

voorwoord: kleine karekiet

- 1 weidevogelbescherming in 2018 en 2019
- 2 de excursies in 2019
- 3 meetnet urbane soorten: MUS
- 4 het Reestdalweekend in mei
- 5 succesvol broedgeval van de grauwe klauwier in de Ravenswaarden
- 6 provinciaal beleid: spreeuw en roek lijken gered, nu de ganzen nog!
- 7 de jonge vogelaars
- 8 jaarverslag uilenwerkgroep de Oelenwappers 2019
- 9 ringverslag ringstation Eefde 2019
- 10 ringverslag ringstation Klarenbeek 2019
- 11 in memoriam John Kerssen
- 12 bestuursverslag 2019

colofon

meerkoet met jong, foto Jeroen Kuipers

kleine karekieten, foto's: Wietse Twijnstra

voorwoord: kleine karekiet

Voor een mooi jaarboek zijn interessante teksten nodig, mooie foto's, goede tabellen en duidelijke grafieken. Ook dit jaar is dat weer gelukt. Dank voor jullie bijdragen. Maar dan moet alles ook nog worden geredigeerd. En het moet nog door Eveline worden vormgegeven. Het oog wil tenslotte ook wat. En zonder het oog van Eveline zou dit jaarboek echt dit jaarboek niet zijn.

Ik mag mij buigen over jullie teksten. Een leuke klus, maar toch raak ik wel eens in vertwijfeling. Sinds ik in de redactie van het jaarboek zit, vraag ik mij ieder jaar weer opnieuw af hoe wij toch onze vogelnamen zullen schrijven. Want iedereen doet dat namelijk anders. En de taak van een redacteur is toch om een beetje eenheid aan te brengen in het geschrevene. Het probleem zit hem in de hoofdletters. Hoe schrijven we bijvoorbeeld kleine karekiet? Dieren- en plantennamen worden in algemene teksten in het Nederlands met kleine letters geschreven, dus kleine karekiet. Maar het Nederlands zou het Nederlands niet zijn als daar geen uitzonderingen op bestaan. Aan het begin van een wetenschappelijke Latijnse naam komt bijvoorbeeld wel een hoofdletter – de Latijnse conventie – dus op zijn wetenschappelijks heet een kleine karekiet *Acrocephalus scirpaceus*. En er komt een hoofdletter als in de naam een aardrijkskundige naam als bijvoegelijk naamwoord zit. Voor de kleine karekiet maakt dat niet uit, maar wel voor de Vlaamse gaai, hoewel die inmiddels zijn voorvoegsel Vlaamse helaas verloren heeft.

In vakteksten, zoals een vogelgids, wordt voor Nederlandse namen soms ook de Latijnse conventie gehanteerd, dus Kleine karekiet. Dit heeft als voordeel dat duidelijk is dat Kleine deel uitmaakt van de naam en het dus niet over een klein uitgevallen grote karekiet gaat. Hoofdletters verderop in de naam zijn in het Nederlands niet nodig, maar komen wel vaak voor. Sovon kiest regelmatig voor Kleine Karekiet en waarneming.nl altijd. Vogelbescherming heeft het dan weer over kleine karekiet. Kortom: het is een rommeltje.

En wat doe je dan als redacteur van een jaarboek als alle inzenders hun eigen schrijfwijze hanteren? Alles maar laten zoals het is? Dan wordt het ook in ons jaarboek een rommeltje. En het laatste wat je wilt is een rommeltje maken van het jaarboek. Dat verdient jullie werk niet. Dus hak je de knoop door. En in dit jaarboek schrijven we dus kleine karekiet met kleine letters, net als in de afgelopen jaren. Het had anders gekund. Een nieuwe redacteur zal het over een tijdje misschien weer anders doen. Maar dit is precies wat het werk van een redacteur is. De artikelen van de auteurs zo veel mogelijk tot hun recht laten komen. En ook een beetje je eigen stempel drukken op het jaarboek. Ik hoop dat het gelukt is. En dat het jaarboek weer door jullie verslonden zal worden. Aan de artikelen zal het niet liggen.

En de kleine karekiet? Steven de Bie ving er een heleboel, waarvan zelfs eentje uit Denemarken. Maar tijdens de MUS-telling telden we er maar negen. En heel klein aantal, inderdaad geen hoofdletter waard.

Joost Meilof, namens het bestuur van de VWG Zutphen en Omstreken

1 weidevogelbescherming in 2018 en 2019 rond Zutphen en Warnsveld

Het is even stil geweest rond de verslaglegging van het weidevogelwerk rond Zutphen en Warnsveld.

De werkgroep heeft echter niet stil gezeten en heeft het beschermingswerk onder de bezielende leiding van Fons Roording vol enthousiasme voortgezet. Dat is bij Stichting Landschapsbeheer Gelderland niet onopgemerkt gebleven. Op de Gelderse vrijwilligersdag is Fons verkozen tot boerenlandvogelvrijwilliger 2019!

Fons Roording ontvangt de glazen Kievit en een oorkonde uit handen van Arjan Vriend, directeur van Stichting Landschapsbeheer Gelderland. (Foto Gerrie Nijenhuis)

De werkgroep bestaat uit Gerrie Nijenhuis, Fons en Jos Roording en coördinator Frans Parmentier. In 2019 is de beschermde oppervlakte flink toegenomen door het overnemen van het gebied Tondensche Enk van de weidevogelgroep Apeldoorn (zie verderop).

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
oppervlakte grasland	87	82	81	86	92	107	111	184
oppervlakte bouwland	40	39	39	39	42	46	45	95
oppervlakte overig land	0	5	5	0	0	0	0	0
oppervlakte tota	127	126	125	125	134	153	156	279
bedrijven	23	21	20	20	16	20	20	24
vrijwilligers	4	5	4	4	4	4	4	4

De omvang van de weidevogelbescherming rond Zutphen en Warnsveld sinds 2012

Buitengebied Warnsveld en Zutphen

In het buitengebied van Warnsveld en Zutphen zijn door Gerrie Nijenhuis en Fons en Jos Roording op 35 ha bouwland (voornamelijk mais) en 20 ha grasland de nesten opgezocht en zo nodig beschermd. Net als voorgaande jaren broeden de kieviten en scholeksters er voornamelijk op bouwland. Alleen op de ijsbaan en langs de Berkel nestelen ze ook op gras.

De sinds 2013 ingezette afname van het aantal broedparen en nesten van de kievit op het bouwland en de intensief gebruikte graslanden heeft zich helaas in 2018 en 2019 in versterkte mate doorgezet. Weliswaar komen de meeste nesten uit, maar het aantal pullen dat vliegvlug wordt, is te gering. Te weinig voedsel voor de kuikens en veel predatoren zullen daar de oorzaak van zijn.

Het aantal nesten en het aantal broedparen van kieviten in het buitengebied van Zutphen en Warnsveld.

Ook de dalende tendens van het aantal legfels van de scholekster is in 2018 en 2019 niet gekeerd. Zowel in 2018 als in 2019 is er in het buitengebied van Zutphen en Warnsveld slechts één nest gevonden. Het nest uit 2018 is uitgekomen, het nest uit 2019 is door een roofdier opgepeuzeld. Ook voor scholeksters zijn de maislanden onaantrekkelijk om te broeden. Dakken bieden hen uitkomst. Daar hebben ze meer succes. Sinds 2014 noteert Fons de broedgevallen op bedrijfsgebouwen, scholen, woonhuizen en winkels. In 2014 betrof het vier broedgevallen, in 2017 was het aantal tot zeven opgelopen. Helaas heeft die toename zich daarna niet doorgezet. Waren het in 2018 nog vier paren (op het Gelre Ziekenhuis, het Isendoorn College, de school aan de Wijnhofstraat en de Jumbo in Leesten), in 2019 zijn de scholeksters slechts op de drie laatste locaties waargenomen. De Jumbo-ouders hebben tenminste één jong groot gebracht.

Het aantal grondnesten en het aantal daknesten van scholeksters in Zutphen en Warnsveld.

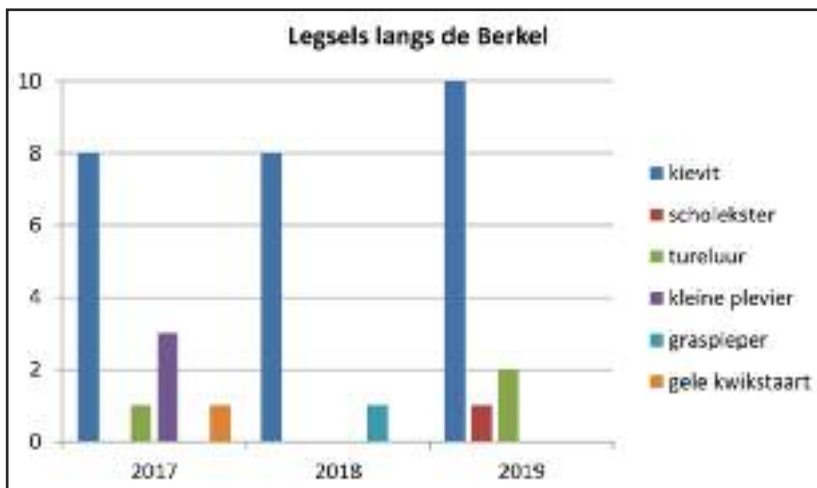
Langs de Berkel

Voor de overige weidevogelsoorten moet je tegenwoordig langs de Berkel zijn. Sinds 2017 broeden daar naast kievit en scholekster ook zeldzame soorten als tureluur, kleine plevier en gele kwikstaart. In 2018 is er ook een nest met drie eieren van de graspieper gevonden. Dat het heel goed verborgen legsel is, bleek toen het nest bij een vervolfbezoek niet meer terug was te vinden. Ook de nesten van tureluurs liggen goed verborgen en blijven soms onvindbaar. Zo moeten ze er in 2018 wel gelegen hebben, daar er later twee gezinnen met pullen rondliepen. In 2019 hadden Fons c.s. meer geluk en vonden ze daadwerkelijk twee nesten. Helaas zijn die net als enkele kievitsnesten, ondanks de afrastering met schapen-gaas tegen loslopende honden en vossen, toch door een rover opgepeuzeld.

Hongerige bekjes van graspieperpullen.
Eén van de eieren moet nog uitkomen.
(Foto Frans Parmentier)

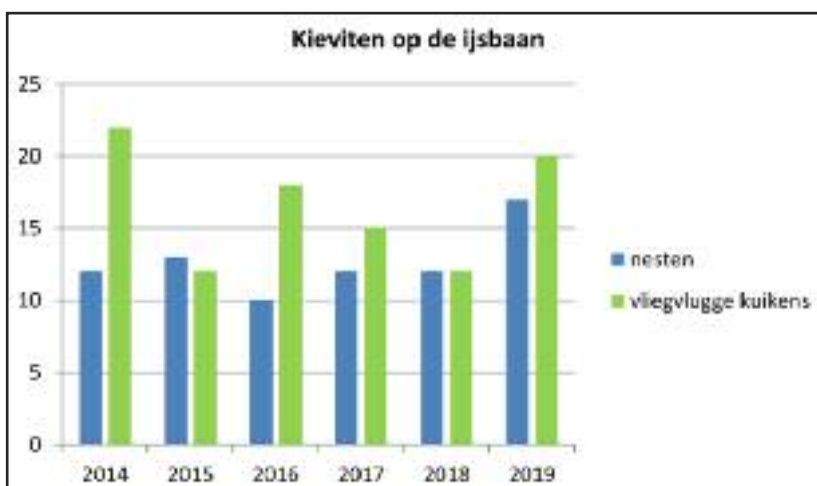
In de nieuw ontwikkelde graslanden (4 ha) lagen in 2018 weer acht nesten van kievit, in 2019 zelfs tien. In 2018 zijn er zes tot acht kievitpullen uitgevlogen, in 2019 waren dat er hooguit zes. Wel heeft het nieuwe scholeksterpaar het goed gedaan en zijn er drie geringde pullen uitgevlogen. Dat de kale afgegraven graslanden langs de Berkel inmiddels begroeid zijn geraakt, blijkt wel uit het verdwijnen van de kleine plevier. Deze pionier onder de steltlopers was al in 2018 niet meer als broedvogel aanwezig.

Nestvondsten op de graslandstroken langs de Berkel

De Ijsbaan

Op dit 2 ha grote drassige grasland broeden voor de regio bijzonder veel kieviten. Binnen deze omrasterde enclave is het aantal opgroeiende kuikens goed te volgen. Zo lagen er in het topjaar 2019 17 nesten en zijn er tenminste 20 pullen uitgevlogen. Het jaar 2018 was duidelijk minder succesvol met hooguit 12 vliegvlugge kuikens. Dit slechte resultaat komt deels door de koude natte eerste week van mei, net toen veel nesten uitkwamen. Door de kou waren er nauwelijks insecten voor de pullen, waardoor er veel door honger en kou zijn gesneuveld. Ook de later uit het ei gekropen kuikens hadden pech. Door de zware storm van januari waren twee dikke bomen op het hekwerk gevallen. De boer kon zijn vee pas inscharen nadat in juni het hekwerk was gerepareerd. Daardoor stond er tot die tijd lang gras en daar houden kieviten niet van. Naast stormschade deed zich een ander nieuw fenomeen voor. Fons zag voor zijn ogen gebeuren dat grauwe ganzen kievitseieren opaten. Zo zijn er drie nesten verloren gegaan. Jammer.

Het aantal nesten en vliegvlugge pullen van de kievit op de ijsbaan.

Voorsterklei

Lopen de aantallen kieviten en scholekster aan de oostkant van de IJssel al jaren terug, sinds 2016 zien Fons c.s. dat op de graslanden en maispercelen ten westen van de IJssel op de Voorsterklei wel flinke aantallen weidevogels zijn gaan broeden. Het betreft 10 ha grasland en 12 ha mais. Was in voorgaande jaren nog het probleem dat loslopende honden veel verstoring veroorzaakten, door het plaatsen van een schapenraster kon dit voorkomen worden. In 2019 is zelfs een begin gemaakt om de percelen van het bedrijf Weijers geheel te omrasteren met gaas. Daarmee kunnen niet alleen honden, maar ook vossen en dassen buitengesloten worden.

Na het topjaar 2017, nam het aantal broedparen en nesten van de kievit weer af (figuur 4). Echter, het aantal uitgekomen nesten in 2018 steeg wel. Ondanks de beschermingsmaatregelen tegen vossen en honden, was de predatie in 2019 erg hoog en heeft slechts één kievitpaar pullen vliegvlug gekregen.

Lagen er in 2017 tot onze verrassing twee nesten van de grutto, in 2018 zijn er zelfs vier gevonden, waarvan er twee zijn uitgekomen. Bij controle aan het einde van het broedseizoen bleken twee paren nog steeds heftig aan het alarmeren, hetgeen duidde op vliegvlugge pullen. In 2019 was het minder en is slechts één van de twee nesten uitgekomen en het andere gepredeerd.

Na een jaar zonder tureluurs, zijn er in 2019 weer twee nesten gevonden, die beide met succes zijn uitgebroed. Net als langs de Berkel zien we ook hier dat het kale vergraven land begroeid is geraakt; sinds 2018 zijn de kleine plevieren niet meer teruggekomen om er te broeden.

	2016	2017	2018	2019
Kievit	15	33	27	20
Scholekster	2	4	2	2
Grutto	0	2	4	2
Tureluur	1	2	0	2
Kleine plevier	3	1	0	0

Het aantal gevonden nesten in de Voorsterklei.

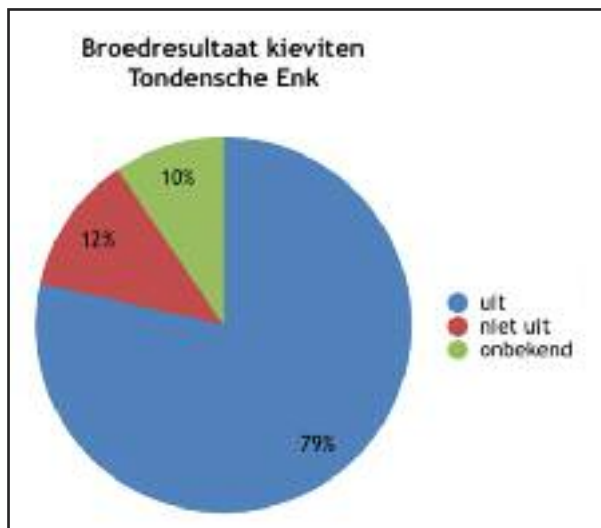
Tondensche Enk

We hebben er in 2019 een interessant gebied bijgekregen: de Tondensche Enk. Het gaat om intensief gebruikte graslanden (73 ha) en diverse maispercelen (47 ha). De weidevogels concentreren zich op het maisland. In het grasland wordt slechts een enkel foeragerend paartje wulpen gezien, er zijn geen broedende vogels.

We vonden 42 nesten van de kievit en één van de scholekster. Voor de kieviten is dat meer dan de jaren daarvoor. Een deel van de nesten lag er al voor de bemesting en andere bewerkingen van het land. Werk aan de winkel dus! We hebben speciaal ontwikkelde nestbeschermers geplaatst. Tijdens de bemesting met een sleepslang door de boer is zo een tiental nesten succesvol beschermd. Het broedsucces was, mede door deze bescherming en de oplettendheid van de boeren en loonwerkers tijdens veldwerkzaamheden, met tenminste 79% van de nesten mooi hoog. Het aantal vliegvlugge pullen is niet gevolgd, maar zal toch enkele tientallen hebben bedragen, daar er tot het einde van het broedseizoen zeker tien alarmerende kievitparen aanwezig waren.

Het nieuwe werkgebied Tondensche Enk.

Het broedresultaat van kieviten op de Tondensche Enk in 2019.

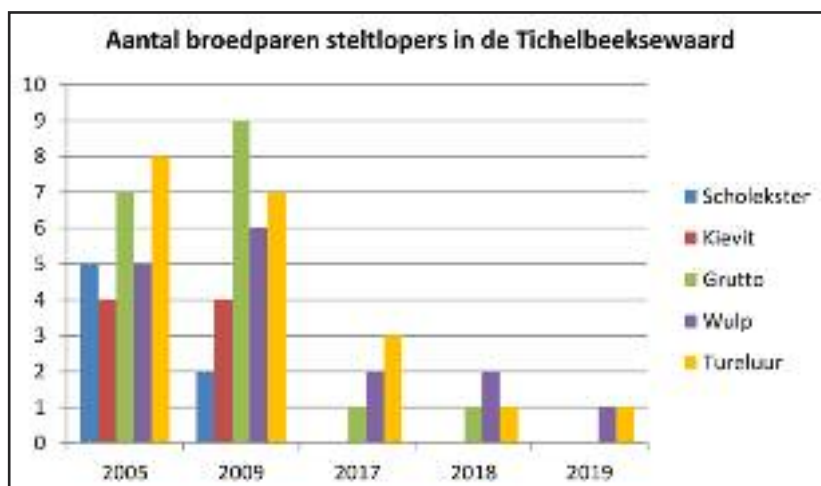

Speciaal tegen sleepstangen ontworpen nestbeschermer. Tijdens de bemesting wordt de beschermer tot aan de bodem de grond ingedrukt en glijdt de zware slang er moeiteloos overheen. (Foto Frans Parmentier)

Tichelbeeksewaard

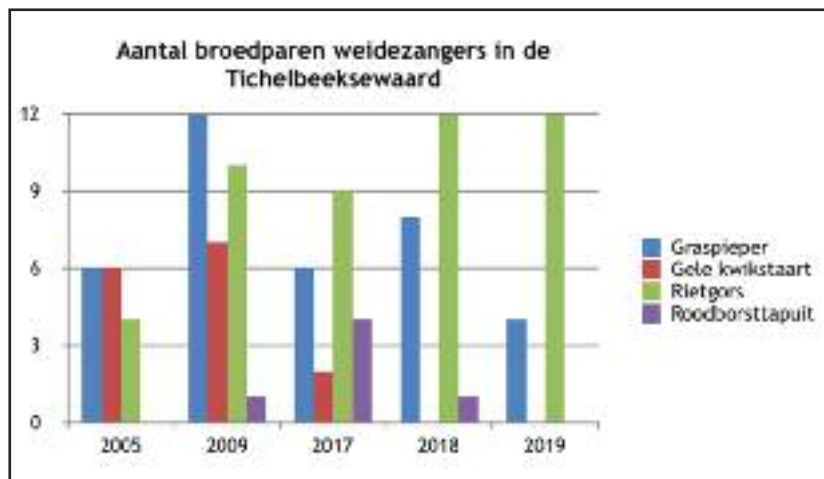
Na broedvogelinventarisaties in 2005 en 2009 zijn we sinds 2017 gestart met een jaarlijkse inventarisatie in het Zutphense deel van de Tichelbeeksewaard. De reden hiervoor is dat we er graag de hele broedvogelbevolking willen volgen nadat in het kader van Ruimte voor de Rivier in de Tichelbeeksewaard veel bomen en struiken rigoureus gekapt of gesnoeid zijn. Bovendien is in de zomer van 2019 de inrichting van het recreatiegebied rond de oude brug afgerond.

Sinds 2005 is het aantal steltlopers geleidelijk afgenomen, kievit en scholekster in 2017 al zelfs tot nul. Tureluur en wulp handhaven zich met een enkel broedpaar, terwijl alle grutto's in 2019 lijken te zijn uitgeweken naar de Voorsterklei.

Het aantal broedparen van steltlopers in het Zutphense deel van de Tichelbeeksewaard.

Onder de weidezangers rekenen we veldleeuwerik, graspieper, gele kwikstaart, rietgors en roodborsttapuit. Van dit rijtje horen en zien we de leeuwerik helemaal niet in de Tichelbeeksewaard, maar de overige soorten wel. Ten opzicht van de voorgaande inventarisaties heeft de rietgors zich goed gehandhaafd, terwijl de graspieper afneemt en de gele kwikstaart sinds 2018 als broedvogel verdwenen is. Na de piek van de roodborsttapuit in 2017 is deze soort van de ruige greppelvegetaties in 2019 niet meer teruggekeerd.

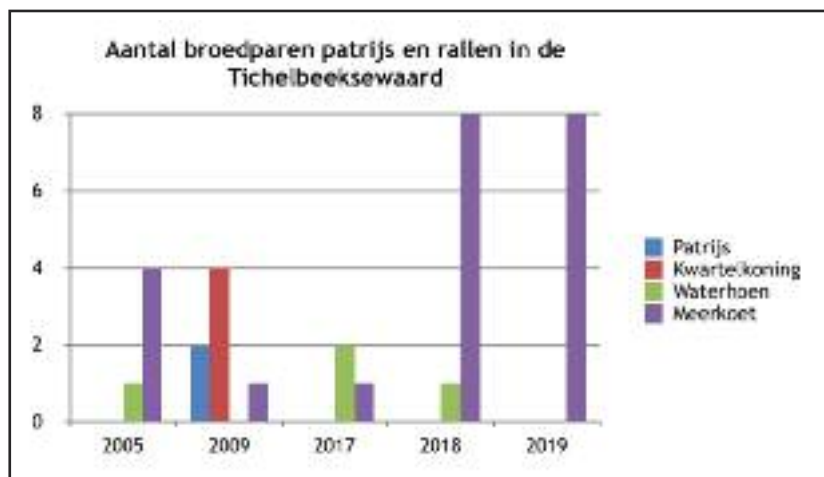
Het aantal broedparen van weidezangers in het Zutphense deel van de Tichelbeeksewaard.

Eenden zijn schaarse broedvogels in de Tichelbeeksewaard. Slobeend en zomertaling zien we er sinds 2017 niet meer in het broedseizoen. Mogelijk maakt het droogvallen van de lage delen in het voorjaar het gebied te onaantrekkelijk voor deze soorten. Wilde eend (voor 2017 niet geteld, maar geschat) en krakeend blijven stabiel op een klein aantal.

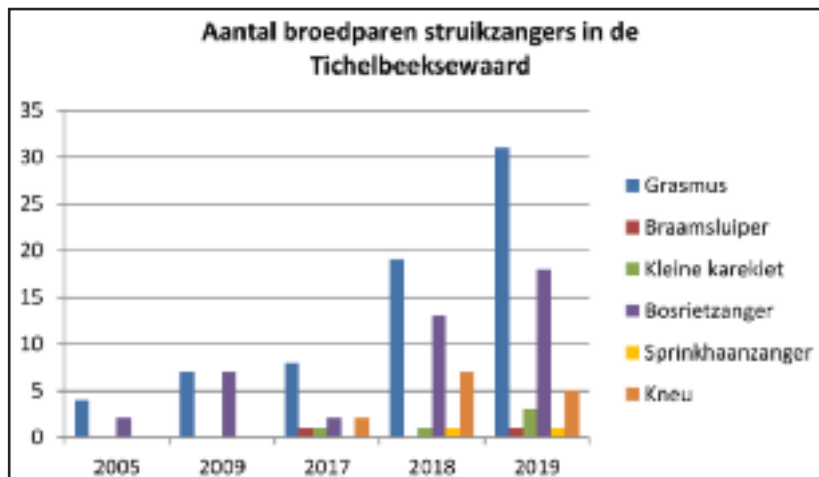
Het aantal broedparen van eenden in het Zutphense deel van de Tichelbeeksewaard.

De patrijs is in 2017 helaas niet meer als broedvogel waargenomen. Dat geldt ook voor de kwartelkoning. Maar deze invasieve soort is niet jaarlijks aanwezig. De meest recente roepende kwartelkoningen zijn in 2012 gehoord. De meerkoet heeft zich sinds 2017 goed hersteld.

Het aantal broedparen van patrijs, kwartelkoning, waterhoen en meerkoet in het Zutphense deel van de Tichelbeeksewaard.

Naast de teleurstellende ontwikkelingen van de weide- en watervogels, zien we onder de struikzangers wel positieve trends. Vooral grasmus en bosrietzanger doen het de laatste jaren heel goed en ook de kneu is toegenomen. Mogelijk een gevolg van het herstel van de sterk gesnoeide meidoornstruiken. Sprinkhaanzanger en kleine karekiet profiteren daar niet van en blijven met respectievelijk één en drie territoria een schaarse soort. Verder zijn onder andere de dodaars in de strang bij de voormalige wasserij De IJsselstroom, de koekoek, de gekraagde roodstaart, de braamsluiper en de putter (vrijwel) jaarlijks vaste broedvogels in de Tichelbeeksewaard.

Het aantal broedparen van struikzangers in het Zutphense deel van de Tichelbeeksewaard.

Tot slot

In de omgeving van Zutphen vinden vele veranderingen plaats die invloed hebben op de weidevogels. De schaalvergroting in de landbouw en daarmee samenhangende verschraving van het landschap en in de nabije toekomst de zonneparken en windmolens hebben een negatief effect op de weidevogelstand. Naast de afname van kievit en scholekster op het bouwland treffen we her en der toch weer tureluur, gele kwikstaart en graspieper broedend aan. Met de huidige inspanningen om de weidevogels in en rond Zutphen en Warnsveld te beschermen, hopen we te kunnen blijven genieten van een weliswaar kleine, maar vrijwel complete weidevogelgemeenschap van soorten als kievit, scholekster, grutto, tureluur, wulp, graspieper, gele kwikstaart, roodborsttapuit en soms de kwartelkoning.

Dit artikel is niet zonder inzet van velen tot stand gekomen. Mijn dank gaat allereerst uit naar Jos en Fons Roording en Gerrie Nijenhuis voor hun tomeloze inzet om de legsels in een groot gebied te beschermen. Natuurlijk dank ik de boeren voor de medewerking en inspanning om de weidevogels te beschermen, Harry Nijhof voor het ter beschikking stellen van de weidevogelgegevens van de Tondensche Enk en ben ik de Gemeente Zutphen weer zeer erkentelijk voor de financiële bijdrage voor het weidevogelbeheer van pachters in de Tichelbeeksewaard.

Frans Parmentier

2 de excursies in 2019

Wat heb je nu aan een verhaaltje over excursies die al geweest zijn? Als je één van de gelukkigen was die één of meerdere van de hieronder genoemde excursies heeft meegemaakt, dan hoef je dit epistel zeker niet te lezen, de herinneringen aan prachtige waarnemingen in goed gezelschap staan in het geheugen gegrift en onderstaande opsomming is daarvan slechts een slap aftreksel. Als je behoort tot de grote groep pechvogels die al deze excursies gemist hebben, dan zul je enkel nog sterker balen dat je niet mee was na het lezen van de schitterende avonturen die hieronder beschreven worden. Dan is dit natuurlijk helemaal geen leuk artikel om te lezen en ondankbaar voor mij om te schrijven. Daarentegen, wat is een jaarverslag zonder een lijstje met de excursies van het afgelopen jaar, één van de pijlers waarop onze vereniging geschraagd is! Daarom, vooruit met de geit...

Op een winderige maar zonnige dag in februari bezochten we het Veluwemeer bij Hierden en een natuurgebiedje aan de overkant in Flevoland. Daar waar de Hierdensebeek het Veluwemeer instroomt staat een ronde overdekte vogelhut op palen. Staande op deze hoge positie hebben we vele vogels gezien. Wat echter de grootste indruk maakte was het moment dat er een vos voorbij kwam. Niet alleen in een flits, nee, zolang hij ons nog niet in de gaten had stond hij een beetje te dralen en konden we hem goed zien. Vogels zien we als vogelaars vaak genoeg, een vos is een buitenkansje.

Daarna naar de Kapiteinshut. Dat is ook een vogelhut en deze is gebouwd op de plek waar ooit één van de oudste bomen van de Flevopolder stond. Deze ligt aan een plasje met diverse eenden (kuifeend, wintertaling, wilde eend, slobbeend, bergeend, krakeend, tafeleend) en andere watervogels zoals aalscholvers, reigers en knobbelzwanen. Om hier te komen moet je je weg vinden door een soort moerasbosje met drassige paadjes en soms vlonders. Het waaide nogal flink, de dunne boompjes in de slappe grond zwiepten flink heen en weer en er lagen ook al wat takken op de grond. Een beetje vogelaar is doelgericht en we bereikten dan ook zonder kleerscheuren en natte voeten de Kapiteinshut waar we mooie waarnemingen deden.

Een betoverend mooi zwammetje onderweg naar de Kapiteinshut

Op de terugweg leken we verdwaald te zijn. Leken, want de weg was gewoon veranderd, net als in De betoverde doolhof. Op een plek waar we op de heenweg gelopen hadden lagen nu omgevallen bomen. Er groeide op de bodem van het bos een betoverend mooi rood zwammetje. Als toetje bezochten we nog een nabijgelegen vogelhut om o.a. een grote groep kleine en wilde zwanen te bewonderen.

En toen was het 16 maart en lieten diverse vogels reeds horen dat ze er echt zin in hadden, terwijl andere nog in hun schulp lagen te wachten tot de winter echt voorbij was en ze konden verkassen naar noordelijke broedgebieden. Kortom, we konden van twee walletjes eten, wat we volop gedaan hebben in de Ooijpolder en de Duffelt. Aan het eind van de excursie stonden er in het aantekeningenboekje 63 vogelnamen. In een decor van dijkjes, plasjes, rietlandjes, ooibosjes, kleiputten, voormalige steenfabrieken en gezellige horeca (Oortjeshikke) zagen/hoorden wij onder andere de volgende soorten: koekoek, roodborsttapuit, rietgors, kneu, zomertaling, zwarte stern, groenpootruiter en kleine plevier. In natuurgebied De Groenlanden staat op een voormalige defensiedijk een heuse uitkijktoren. In de bosjes aan de voet van deze toren luisterden we naar diverse nachtegalen. Dat lag in de lijn der verwachtingen, maar vanaf de toren zagen we een zwarte wouw, en wauw, dat was verrassend.

In april namen we de boot naar Helgoland. Dat is goed te doen, maar toch net iets meer dan de pont naar Terschelling. Het ligt zo'n 70 km in zee, zodat na een tijdje varen de 'landmeeuwen' het voor gezien houden. Maar het indrukwekkendst is natuurlijk het eiland zelf, een grote klomp steen midden in de zee plus een soort piepklein Waddeneiland er naast: Helgoland-Düne. Hoogtepunt van deze reis was de massaliteit van sommige vogels. Hoe vol waren de smalle richels op de rotswanden, gevuld met zee-koeten, jan-van-genten (de enige vogel met een achternaam) en alken. En als er dan net een groep trekvogels is neergestreken op het eiland, dan zie je die soort overal: in het riet, in de duinen, in het dorp, in de wei, noem maar op, zoals in ons geval aan de hand was met de tjiftjaf. Helemaal fantastisch waren de jan-van-genten die boven op de rots, langs het wandelpad, onder je neus, hun territoria hadden, dit verdedigden en hier de liefde bedreven. Onder je neus, dus je moest wel een beetje tegen een penetrante vislucht kunnen.

Op Düne is een vliegveldje. Lopende over het strand waarschuwen luidsprekers dat je even moet bukken omdat er een vliegtuig gaat landen of opstijgen. De zeehonden trekken zich daar niets van aan, die kunnen niet eens bukken, de lobbessen liggen lui en massaal op het zoute zand van het leven te genieten. Bordjes geven aan dat je op gepaste afstand van ze moet blijven. Maar we kwamen voor de vogels, daarom mag de hier door ons ontdekte buidelmees niet ongenoemd blijven.

Een mooie indruk van deze reis heeft Johan Blanksma samengesteld en is te bekijken op www.youtube.com/watch?v=F3_O2AoD5KI. In feite was dit weekend Helgoland geen activiteit van de excursiecommissie. Alle eer voor dit initiatief en de uitvoering komt Adri toe, hulde!

Jan-van-genten, de enige vogel met een achternaam

De excursie naar de Reest, slaan we hier even over. Voor een uitgebreid verslag zie het verhaal van Leo elders in dit jaarboek.

In juni gingen we op avondexcursie naar Het Groote Veld om nachttactieve vogels te ontmoeten en met succes, zowel qua deelnemers (20) als qua waarnemingen. Lopende naar het Kienveen was de hoop gevestigd op het in de schemering zien en horen van de houtsnip. De gesplitste groep stond op twee plekken te wachten, het duurde even, de muggen wachtten massaal met ons mee ... en ja hoor, daar vloog hij zijn rondjes, de houtsnip, duidelijk zicht- en hoorbaar. Dat was genieten.

Daarna liepen we zo stil mogelijk naar de hei van Het Groote Veld. Het was al aardig donker geworden, veel was er niet meer te zien, des te beter was het 'ratelen' van de nachtzwaluwen te horen!

Als toegift riepen nog enkele uilen, welke soort het was bleef onduidelijk.

In september bezochten we massaal de Duursche Waarden. Ook hier splitsten we de groep en beide liepen in tegengestelde wandelrichting. Zo was het heel goed te doen om de aanwezige vogels te spotten. Vooral aan het begin van de ochtend toen het nog rustig was, later op de dag bleek dat we ons in een zeer populair natuurgebied bevonden. Niet zo verwonderlijk met zoveel attracties: trekpontje, vogelhut, uitkijktoren en horeca. De drukte belette ons niet om bijvoorbeeld de volgende leuke vogels waar te nemen: oeverloper, ijsvogel, geelpootmeeuw, zeearend, lepelaar, Erg aardig was de slechtvalk die zijn nest had tegenover de uitkijktoren. Toen hij nog thuis was konden we naar elkaar zwaaien.

En als uitsmijter in 2019 de kraanvogelexcursie naar Diepholz. Het is weliswaar een eind rijden en de dagen zijn al kort in november, maar met een beetje passen en meten lukte het ons om heel veel kraanvogels te zien. We waren relatief laat in het jaar, daardoor ontbrak de enorme massaliteit die bij de slaaptrek eerder in het jaar te zien is. Maar elk nadeel heeft z'n voordeel, de massaliteit van vogel-spotters ontbrak ook. Deze keer geen touringcars vol vogelaars, maar bijna de wereld voor ons alleen. In deze wereld zagen we vanaf één van de vogelkijktorens ook fraai hoe een blauwe kiekendief man zijn weg door het luchtruim vond.

Bovenstaande activiteiten werden u aangeboden door de excursiecommissie, welke bestaat uit: Ans Houweling, Eveline Vinke, Henny Albers, Frank van den Haak, Bert van den Berg en Leo Goedkoop.

Schrijver dezes,
Frank van den Haak

Kraanvogels bij Diepholz (foto Inez Weijers)

De overige foto's in dit hoofdstuk zijn van Leo Goedkoop

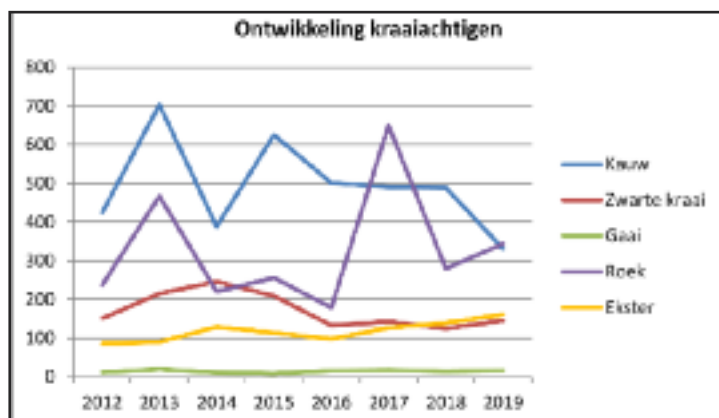

3 meetnet urbane soorten (MUS)

Zoals in de MUS-nieuwsbrief uit 2018 van Sovon is te lezen, is ook voor vogels de 'urban age' aangebroken. Niet alleen de mens, ook de vogel zoekt de steden op en dat is met de toenemende verstedelijking onvermijdelijk. Vogels vinden er nieuwe plekken om te nestelen, denk aan de slechtvalk bij hoogbouw en kerktoeren en de scholekster op het grinddak. Maar niet alle soorten varen er wel bij en dankzij de MUS-gegevens, vanaf 2007 landelijk aangeleverd, krijgen we inzicht in het wel en wee van stads- en dorpsvogels. Vanaf 2012 worden de zeven postcodegebieden in Zutphen in drie telrondes volgens een vast stramien geteld.

Zutphen volgt de landelijke trends. Bijgaande grafieken laten een en ander zien. Daarbij moet worden opgemerkt dat het knikje naar beneden in 2015-2016 bij een aantal soorten te wijten is aan minder tellingen: in 2015 zijn drie van de 21 tellingen niet uitgevoerd, in 2016 zelfs vijf. De grafieken spreken voor zich: het aantal spreeuwen is gekelderd, de merel heeft het moeilijk (Usutu virus) en de groenling is afgelopen jaren slachtoffer geworden van het geel, ook een virus. Maar de huismus krabbelt op na jarenlang achteruitgang.

Een sprekend voorbeeld van verstedelijking in Zutphen is postcodegebied 7202, de Mars. Naast het bestaande industrieterrein is de afgelopen jaren een complete woonwijk neergezet en nog in ontwikkeling. Veel bouwterrein, dus veel groen weggehaald. Het aantal soorten blijft redelijk stabiel, maar wel is er een afname van

struweelvogels als tijftjaf, heggenmus, merel en groenling. En ook de scholekster en kokmeeuw zijn grotendeels vertrokken. Laatstgenoemde heeft ook niet elders in de stad een plek gevonden, een flinke keldering in aantallen.

Inspanningen om de huiszwaluwen te behouden moeten hun vruchten nog afwerpen, her en der zijn tillen geplaatst om deze vogel nestgelegenheid te bieden. Gierzwaluwen daarentegen blijven gelukkig aanwezig tijdens de avondtelling.

De wilde eend is vogel van het jaar 2020 en de grafiek laat zien dat dat hoognodig is! Op de site van Sovon.nl staat alle informatie over tellingen in 2020, waar we allemaal aan mee kunnen doen om meer inzicht te krijgen in het bedreigde voortbestaan van deze alledaagse, dus niet, eend!

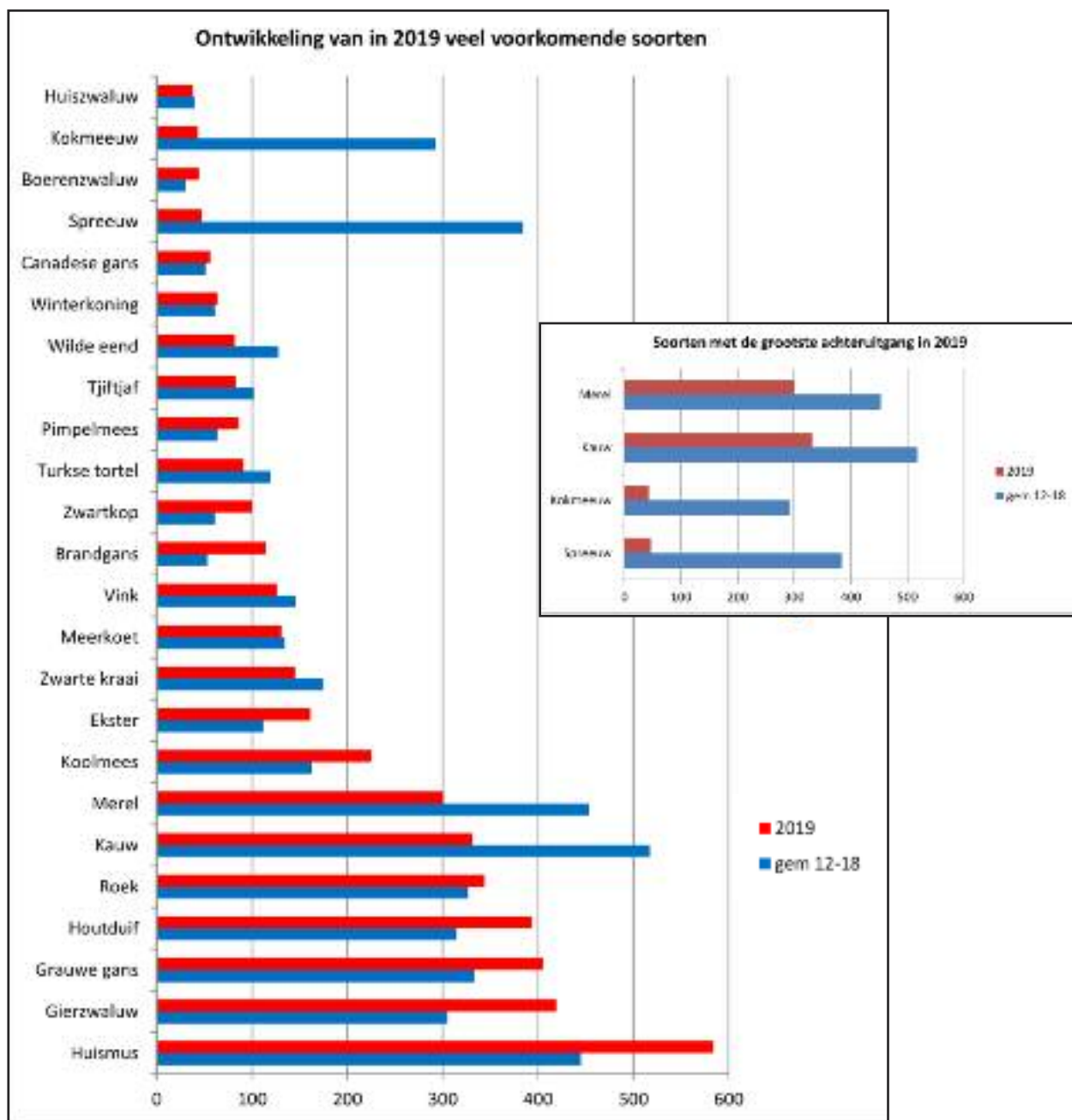
Sommige tellers zijn vanaf het eerste uur betrokken en gelukkig melden zich ook nieuwe leden voor de MUS-telling. Extra tellers blijven welkom. Deze telling is uitermate geschikt voor beginnende vogelaars. Er zijn ervaren tellers en samen leer je een hoop! In het voorjaar sta je twee keer voor dag en dauw op, soms is het steenkoud, maar het blijft bijzonder om Zutphen te zien ontwaken en ondertussen alle vogelgeluiden te registreren. Kijk voor meer informatie op de site van Sovon.nl, MUS-telling. Enthousiast? Aanmelden kan bij Greetje Panneman: wouter.greetje@upcmail.nl.

Greetje Panneman

De grauwe gans neemt in aantal toe.

Alle foto's in dit hoofdstuk zijn van Rob van Swieten.

vink

merel

boomklever

blauwe reiger

bosuil geteld op de Boompjeswal

4 het Reestdalweekend in mei

Al eind januari werden we lekker gemaakt met een enthousiaste uitnodiging voor een vogelweekend in het Reestdal.

Een voor mij onbekende omgeving, maar al lezende en googelend sloeg bij mij de vonk over.

De organisatoren (Henny, Eveline, Dineke, Ans en Frank) hadden hun voorwerk goed gedaan en een camping uitgezocht met vakantie-

huisjes (sorry: chalets), trekkershutten en de mogelijkheid om te kamperen. Ondanks dat ik Abraham al heel lang geleden een hand heb gegeven vind ik kamperen nog steeds leuk en koos daarom voor mijn simpele tentje in plaats van een bed met een comfortabele matras, elektrisch licht en stromend water.

Op 24 mei was het zover en met auto's vol kijkers, scopes, pannen soep, maaltijdsalades, zwaar water (bier), ingestraald druivensap (wijn) en gemotiveerde vogelaars reden we naar Oud-Avereest (Balkbrug). Henny zorgde voor de vaste en vloeibare voeding (erg handig zo'n camper...). Marjon en Ellen hadden op een voortreffelijke manier voor het avondeten gezorgd. Dit heeft natuurlijk helemaal niets met vogelen te maken, maar dit zijn wel de voorwaarden die ervoor zorgen dat zo'n weekend meer is dan alleen maar 'twitchen' of een 'big weekend'...

Vogels van allerlei pluimage die elkaar vinden in hun belangrijkste raakvlak, nl. het observeren van vogels, het delen van ervaring en kennis in een ontspannen omgeving met lekker eten en drinken, wat wil een mens nog meer? Kortom, ook nu hadden de thuisblijvers ongelijk en stonden de Reestdal-gangers zaterdag voor dag en dauw op om de tellijst in te vullen.

De oeverwaluwwand in de buurt van de Reest

Het voordeel van een groep is dat veel ogen ook veel zien, maar niet iedereen ziet alles. Oftewel, ik kwam tot 54 maar heb ook het getal 64 horen vallen. Maakt niet uit, het gaat om de lol van het observeren en (het liefst) ook het op naam brengen, maar bovenal genieten van 'al wat groeit en bloeit en ons altijd weer boeit' (vrij naar Dr. Fop I. Brouwer, indertijd nestor en inspirator van het radioprogramma Weer of geen weer, de voorganger van Vroege Vogels).

Uitschieters voor mij waren wel de gekraagde roodstaart, roodborsttapuit, bonte vliegenvanger, goudvink, oeverzwaluw, kneu en de dodaars, zonder de andere vogels hiermee tekort te willen doen.

Zaterdagavond was er voor ons een tafel gedekt in het voormalige postkantoor in Dedemsvaart. Uitstekende locatie en ook hier werd Fons nog even in het zonnetje gezet met zijn prijs als weidevogelvrijwilliger van het jaar 2019, een zeer terechte waardering voor het vele werk dat hij heeft verricht en nog steeds doet, chapeau!

Zondag nog een korte wandeling met o.a. bezoek aan een oeverzwaluwwand. Erg mooi en afsluitend nog afscheid genomen van de dodaars met jongen. Het was een prachtig weekend. Alles klopte, het eten, het weer, de organisatie, met vooral dank aan Henny en Ans en aan de vogels die zich belangeloos aan ons showden. Volgende keer weer!

Leo Goedkoop

Veronica Chabot fotografeerde een geelgors door de telescoop. De andere foto's in dit hoofdstuk zijn gemaakt door Leo Goedkoop.

5 succesvol broedgeval van de grauwe klauwier in de Ravenswaarden

Grauwe klauwieren zijn fraaie vogels. Het zwarte masker bij het mannetje en de subtiele bruine schubjes op de flanken van het vrouwtje dragen daaraan bij. Het zijn ook interessante vogels. Hun aanwezigheid vertelt een verhaal. Niet voor niets noemt men de grauwe klauwier ambassadeur voor natuurherstel (Van den Burg et al. 2011). De melding van een mannetje in de Ravenswaarden bij Gorssel op 31 mei 2019 (Jan Dijkstra) maakte mij dan ook nieuwsgierig. Toen ik ging kijken trof ik naast een mannetje ook een vrouwtje aan. Een paartje in deze tijd van het jaar in potentieel broedbiotoop, dat is spannend!

Zeldzame broedvogel

De grauwe klauwier is in Nederland een zeldzame broedvogel. De meest recente schatting geeft aan dat het om 340 tot 470 paren gaat (Nijssen & Geertsema 2018). Dat is flink meer dan het dieptepunt van midden jaren tachtig toen er slechts 80 tot 140 broedparen voorkwamen. Gaan we verder terug in de tijd, zo rond 1900, dan zou het best kunnen dat er 10.000 broedparen wijdverspreid in ons land aanwezig waren (Hustings & Bekhuis 1993). Het extensieve agrarische land met zijn zandpaden, hagen en woeste gronden vormde een ideaal landschap voor de grauwe klauwier. Dat landschap zijn we in Nederland grotendeels kwijtgeraakt.

Met het recente herstel van de populatie is de verspreiding ook toegenomen. Aanvankelijk was het hoogveenrestant het Bargerveen in Zuidoost-Drenthe een belangrijk bolwerk met jaarlijks tientallen broedparen. Nu ligt het zwaartepunt verspreid op de hogere zandgronden, met concentraties in het westen van Drenthe, militaire oefenterreinen op de Veluwe en het Zuid-Limburgse Heuvelland. De laatste jaren neemt het aantal broedparen in de duinen voorzichtig toe (Nijssen & Geertsema 2018). Broedgevallen in de uiterwaarden zijn, ondanks de vele natuurontwikkelingsprojecten, amper bekend. Dat was in het verleden niet anders (van den Bergh et al. 1979). Daarmee is gelijk duidelijk dat het broedgeval in de Ravenswaarden bijzonder is.

Ambassadeur

Wat maakt de grauwe klauwier tot een interessante soort? Voor mij zit hem dat in het arcadische landschap waar hij broedt en zijn bijzondere voedseleecologie. Het is een soort van kleinschalige, gevarieerde landschappen. De afwisseling van open, grazige vegetaties met (doornige) struiken, ruigtes en bomen

maakt het tot een geschikt leefgebied voor de grauwe klauwier. Het biedt uitkijkposten en veel potentiële prooien. Belangrijke prooien zijn grote insecten, zoals de grote groene sabelsprinkhaan, muizen, kikkers en hagedissen. Om de jongen groot te krijgen zijn veel prooidieren nodig die de ouders in de nabijheid van het nest moeten vinden. In een gevarieerd landschap is ook het aanbod van insecten gevarieerd. Daardoor is er gedurende de periode dat de jongen worden gevoerd altijd wel een prooidier dat net in aantal piekt en voor de ouders een aantrekkelijke prooi is.

Ravenswaarden

Het vaststellen van de aanwezigheid van een potentieel broedpaar is leuk, relevanter is om te weten of het broedgeval ook succesvol is. Als het het paartje lukt om jongen groot te brengen zijn de omstandigheden blijkbaar goed genoeg. Vandaar dat ik op 25 juli weer eens ga kijken in de Ravenswaarden. Het mannetje en het vrouwtje zitten ieder rustig in de top van een meidoornstruik, ze zijn er dus nog. Het vrouwtje is het actiefst en duikt steeds het naastgelegen hooiland in en komt dan terug naar haar struik. Het duurt even voor ik door heb dat ze eerst iets lager de struik in gaat, voor ze weer in de top gaat zitten. Ze voert iedere keer een jong dat dieper in de struik zit! Met de verrekijker kan ik het jong amper zien. Vandaar dat ik een dag later terugkom met mijn telescoop. In alle openheid zijn twee jongen te zien die regelmatig gevoerd worden door beide ouders. Geweldig om te zien. Het hooibeheer biedt dus blijkbaar genoeg kansen om voldoende voedsel te vinden. Er vindt hier geen begrazing plaats en in de nabijheid heeft ook geen natuurontwikkeling plaatsgevonden. De waarschijnlijke nestplaats is vermoedelijk één van de struiken (o.a. meidoorn, braam) die min of meer een haag vormen tussen de twee hooilanden. Een andere mogelijkheid is het grote bramenstruweel tussen de plas en de hooilanden. Daar zag ik het (ongeringde) paartje de eerste keer.

foto: Steven de Bie

Meerdere broedgevallen rondom Zutphen

In de omgeving van Zutphen zijn de laatste jaren vaker broedgevallen van de Grauwe klauwier.

Op de Empesche en Tondensche heide is de laatste jaren steeds een paartje present. Ook dit jaar is hier succesvol gebroed (twee jongen, 18 juli Chris Klaassen). Opvallend genoeg was er in 2019 nog een broedgeval langs de IJssel. In de uiterwaard Cortenoever wist een paartjes ook minimaal één jong groot te brengen (12 augustus Michel Klemann). Op landgoed Voorstonden is dit jaar niet gebroed, van eerdere jaren zijn hier wel territoria bekend (o.a. 2016, Michel Klemann).

Het broedseizoen 2019 was niet alleen rond Zutphen een succes. Ook elders uit het land komen positieve berichten. De warme zomer van 2018 zorgde voor een hoog broedsucces met veel jongen die in goede conditie aan de trek naar het Afrikaanse overwinteringsgebied konden beginnen (Sovon & St. Bargerveen 2019). Vandaar dat dit jaar veel nieuwe plekken zijn bezet door de soort. De opmars van de Grauwe klauwier krijgt hiermee een stevige impuls. Hopelijk kunnen we volgend jaar mei rond Zutphen weer op verschillende plekken genieten van deze mooi vogel.

Michiel van der Weide

Bronnen

- Van den Burg A., Nijssen M., Geertsema M., Waasdorp S. & van Nieuwenhuyse 2011, De grauwe klauwier, ambassadeur voor natuurherstel, Stichting Bargerveen, KNNV Uitgeverij, Zeist.
- Hustings F. & Bekhuis J. 1993
Grauwe Klauwieren *Lanius collurio* in het Nederland van nu: restanten van een glorieuzer verleden? Het Vogeljaar 41 (1): 2-17.
- Nijssen M. & Geertsema M. 2018,
Grauwe klauwier *Lanius collurio*, Pp. 386-387 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018, Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland & Stichting Bargerveen 27 september 2019,
Topjaar voor Grauwe klauwier, Bericht Nature Today.
- <https://wwgzutphen.waarneming.nl>

Vermoedelijk zat het nest in één van de struiken tussen de hooilanden. (Foto Michiel van der Weide)

6 provinciaal beleid: spreeuw en roek lijken gered, nu de ganzen nog!

Faunabeheerplan Jacht en uitvoering vrijstellingen

In het jaarboek 2018 berichtte ik over het faunabeheerplan van de provincie Gelderland, waarbij de Faunabeheereenheid Gelderland (FBE) zonder deugdelijke onderbouwing spreeuw en roek op de vrijstellingslijst had geplaatst. Vogels die op de vrijstellingslijst staan mogen gedood, geschoten of verstoord worden door jagers ter voorkoming van dreigende schade aan gewassen. Wij hebben hiertegen bezwaar omdat roek en spreeuw als broed- en trekvogel hard achteruit gaan (zoals ook SOVON aangeeft) en de aangerichte schade door deze soorten gering is.

De VWG werd verwezen naar de Rechtbank Gelderland (feb. 2018) en de zaak werd doorverwezen naar de Raad van State. Deze verwees de zaak in juni 2019 terug voor inhoudelijke behandeling. In oktober 2019 heeft de provincie een geactualiseerd Faunabeheerplan Jacht en uitvoering vrijstelling 2017-2023 ter inzage gelegd. Wat we vorig jaar al hoopten is inderdaad gebeurd: roek en spreeuw staan niet meer op de vrijstellingslijst! De brandgans overigens nog wel. Daarover verderop meer.

De provincie heeft ingezien dat het juridisch niet haalbaar is om spreeuw en roek op de vrijstellingslijst te laten staan, omdat deze soorten in 'een ongunstige – ontoereikende staat van instandhouding verkeren'. Formeel is ons beroep bij de rechtbank nog steeds niet inhoudelijk behandeld. En omdat het oude plan nog niet was ingetrokken voelden wij ons genoodzaakt om opnieuw een zienswijze in te dienen en beroep aan te tekenen bij de rechter.

Samenvattend:

Inmiddels zijn we bijna twee jaar verder met als voorlopig resultaat dat de spreeuw en de roek van de vrijstellingslijst zijn gehaald. Zekerheid hebben we nog steeds niet.

Faunabeheerplan ganzen

Het Faunabeheerplan Ganzen 2014-2019 liep op 1 november 2019 af. In mei 2019 werd het FBP met één jaar verlengd. Tevens werd een lokfluitje om ganzen te lokken

De roek mag voorlopig niet worden bejaagd

in het FBP opgenomen om nog meer ganzen te kunnen afschieten. Als prijschieten op de kermis. De ganzen krijgen geen enkele kans. In december 2018 is een Evaluatierapport Ganzen verschenen van de FBE Gelderland (de jagers). Daaruit blijkt dat de vastgestelde doelen in het FBP niet zijn gehaald. Wat is er aan de hand?

De provincie heeft per 1 januari 2016 de voorschriften voor het taxeren van schade veranderd. Sindsdien zijn automatische taxaties in ganzenrustgebieden toegestaan en is de totale jaarschade door ganzen ongeveer € 1 miljoen hoger dan de jaren daarvoor. De schade komt nu uit op meer dan € 1,9 miljoen. Daardoor is een vergelijking met 2005 natuurlijk niet meer mogelijk, omdat geen aparte cijfers van de schade in de rustgebieden worden gegeven. Ook wordt de verhoging van de droge stofprijzen van vers gras van € 0,15 per kg in 2005 naar € 0,25 per kg in 2018 (in onze ogen ten onrechte) niet in mindering gebracht op de hoogte van de schade. En dus wil de provincie ganzen blijven doodschieten.

Grauwe gans

De doelstand van de populatie van de grauwe gans in Gelderland is in 2005 vastgesteld op 28.776 stuks. Nu blijken er in 2018 volgens de jagerstelling nog 72.360 ganzen te zijn, ondanks het afschieten in de planperiode van bijna 180.000 grauwe ganzen.

De doelstandschade voor de grauwe gans is ook niet bereikt.

Dat zou maar € 108.161 (zomerschadeniveau in 2005) mogen zijn.

Het is in 2017 € 290.867 geworden. Bijna drie keer zoveel.

Het afschieten van 180.000 grauwe ganzen heeft dus totaal geen zin gehad.

Maar provincie en jagers zien er een aanleiding in om nog meer te gaan schieten. Schande.

Brandgans

De doelstand van de zomerbrandgans in 2011 was 3.364 stuks met een schadeniveau van € 2.794.

In 2017 werden er slechts 2.590 brandganzen geteld en is de getaxeerde schade bijna € 23.000.

Daarvóór was de schade vanaf 2012 ieder jaar ver onder de € 9.000 getaxeerd. Dus net als bij de grauwe gans zien we dat de aanwezigheid van weinig ganzen niet leidt tot weinig schade. Het verband tussen het aantal ganzen en de hoogte van de schade is er volgens ons dus niet. Waarom zijn er in vijf jaar dan toch 3.168 geschoten? Onnodig!

Bovendien zijn in 2017 zijn liefst 254 jaagacties uitgevoerd om 406 brandganzen te schieten. Dat geeft onnodige verontrusting van deze en andere vogels. En dat betrof dan zomerganzen. Daarnaast zien we dat in 2017 en 2018 meer dan 100 winterbrandganzen zijn geschoten. Dit is strijdig met het principe dat de winterganzen met rust worden gelaten. Voor trekganzen heeft Nederland een internationale verantwoordelijkheid.

Samenvattend:

Reeds na enkele jaren was duidelijk dat de doelen niet zouden worden gehaald. Maar de provincie staat het doden van grote aantallen ganzen toe. Een vrijbrief voor de jagers. Dat is geen goed beleid. Wij hebben na onze zienswijze dan ook opnieuw een beroep ingediend bij de Rechtbank Gelderland. De provincie heeft tijd genoeg gehad om een nieuw faunabeheerplan op te stellen. Gelet op de evaluatie is verlenging zonder verandering doorgaan met prijschieten.

Komt er ander beleid?

De Maatschappelijke Adviesraad Faunaschade heeft een in november 2019 een tussentijds advies opgesteld over het ganzenbeleid. Een goed gesprek over het huidige ganzenbeleid en -beheer en de kennis hierover tussen provincies, faunabeheereenheden en maatschappelijke organisaties is nodig om met een gedragen voorstel ter komen voor robuust ganzenbeheer in Nederland. Er moet een nieuwe balans komen tussen preventie en vergoeding.

Daarnaast hebben Wageningen Environmental Research en SOVON Vogelonderzoek (rapport nr. 2965) geconcludeerd dat de afschotregistratie niet op orde is en dat onbekend is hoe volledig de gegevens zijn en of deze zijn gevalideerd. Op dit moment is het niet goed mogelijk om schade betrouwbaar toe te kennen aan soorten en er bestaat zodoende een fundamenteel probleem in de taxatieprocedure bij ganzenschade. Het is dus een rommeltje.

En uit een Fries onderzoek blijkt dat er in Friesland € 6 miljoen schade teveel is betaald. Gras maakt immers in het voorjaar een groetspurt door, waardoor op meer dan 80% van de percelen vraatschade door ganzen op het moment van maaien helemaal niet meer bestaat. Er wordt dus gebruik gemaakt van onjuiste aannames. In Gelderland is de situatie vergelijkbaar. Dringend onderzoek is ook hier noodzakelijk.

Hans Grotenhuis

Onderstaande foto en de foto van de roek zijn gemaakt door Rob van Swieten, de andere foto's zijn gemaakt door Jeroen Kuipers

Enkele van de 72.360 grauwe ganzen

7 de Jonge Vogelaars

In 2019 hebben Rob, Carin, Florence, Frank en Jouck de activiteiten van de Jonge Vogelaars georganiseerd. Frank, Florence en Jouck stonden echt met hun voeten in de klei en zorgden voor de uitvoering. Rob was de contactpersoon naar de ouders en regelde de uitnodigingen en deed de ledenadministratie. We hadden in 2019 15 jeugdleden.

Als werkgroep vergaderden we om de twee maanden om lopende zaken te bespreken, zoals het aanvragen van een verklaring omtrent gedrag (VOG), het omgaan met strubbelingen tussen kinderen bij activiteiten en de verantwoordelijkheden van de begeleiders. De begeleiders van een vogelactiviteit bereidden deze in een apart overleg voor.

Hoe zag 2019 eruit?

Vogels kijken met kinderen in allerlei typen landschappen, hen kennis laten maken met de bijzondere eigenschappen van vogels en hun leefwereld is onze kernactiviteit.

Tijdens de activiteiten bleek hoe de jongste kinderen (7 á 8 jaar) natuur ervoeren als een soort springzaad.

Dolenthousiast en nieuwsgierig zagen en ontdekten ze onderweg van alles, of het nu brandrode kalfjes waren, uitgebloeide paardenbloemen, dode beestjes, kevers of zwerfafval. Natuur lokte ook uit tot bewegen: struinen, klimmen, klauteren, hangen en stoeien.

Als begeleiding sloten we hier zoveel mogelijk op aan en leidden de kinderen af en toe af om ook vogels in de kijker te krijgen. Om te voorkomen dat de oudere, meer op vogelen gefocuste kinderen tussen wal en schip zouden vallen verdeelden we als begeleiding onze aandacht over twee groepen, zodat elk kind gemotiveerd bleef.

Er deden zo tussen de zes en tien kinderen mee aan een activiteit. Er was een kleine vaste kern en met enige regelmaat meldden zich nieuwe kinderen aan. Om in Zutphen in beeld te blijven, stuurden we voor elke activiteit een informatief persbericht naar de lokale media. Om het voor de deelnemers en begeleiding plezierig te houden spraken we af dat de groep met 15 kinderen vol zit. Omdat niet alle kinderen bij een activiteit aanwezig waren, was het geen punt om ook nieuwe kinderen te laten deelnemen. Zij mochten twee keer mee om daarna te besluiten of ze op de wachtlijst wilden staan.

Als kinderen gedurende een langere periode afwezig waren bij de activiteiten, checkten we of ze nog voldoende gemotiveerd waren om lid te blijven.

Van alle activiteiten werd verslag gedaan. Dit verslag wordt zowel op de Facebookpagina van de Jonge Vogelaars als op de vaste pagina van de website van de vogelwerkgroep geplaatst. Ten aanzien van het plaatsen van foto's van kinderen volgen we de privacywet. Deze wet houdt in dat kinderen niet herkenbaar in beeld worden gebracht tenzij de ouder daarvoor toestemming geeft.

Activiteiten op een rij

De Werkgroep organiseerde zes excursies in 2019:

19 januari: Excursie Water- en roofvogels in de Rammelwaard

Bij deze winterse excursie werd de kou getrotseerd en zagen de kinderen veel verschillende soorten vogels. Ook werd uitgeprobeerd of het ijs hield. Leuke soorten waren brilduiker, nonnetje (vr), wintertalingen en ijsvogel. Ook buizerd, sperwer, kramsvogel en koperwiek, kievit, kolgans, grauwe gans en knobbelzwaan waren van de partij.

23 maart: excursie

Vogels in de parken van de stad

Bezoek aan de Algemene begraafplaats aan de Warnsveldseweg en de bosuil op de Boompjeswal. Het accent lag op de geluiden en het herkennen van de vogels aan hun kleuren, smalle of forse strepen, petjes en kragen. Gegak van ganzen werd herkend, evenals het oeh-oeh van de holenduif, het lachen van een groene specht en roepen van de meesjes. Extra aandacht was er voor de vele eekhoorns en de braakballen onder de bosuilenboom.

11 mei: excursie op Landgoed Voorstonden, thema: bosvogels en hun zang.

Met negen kinderen en een aantal (groot-)ouders de lentevervalsingen van het landgoed onder de loep genomen. Van het getijftjaf van de tijftjaf, het watervalletje van de roodborst, het mitrailleurkje van het winterrkoninkje, het klaaglijke loeien van een brandrood koetje, het loopje van een spanrupsje tot het struinen door fluitekruid.

12 juni: ringen jonge steenuilen

Avondexcursie in samenwerking met de uilenwerkgroep de Oelenwappers.

De kinderen en een aantal ouders maakten kennis met het doel en alle werkzaamheden rond het ringen van drie jonge steenuilen op een boeren erf.

Extra aandacht was er voor het scheren van een schaap. Tot slot kregen de kinderen nog een prachtig boekwerkje mee over de steenuil.

Voor gedetailleerde verslagen van excursies en meer foto's, zie:
www.vwg-zutphen.nl/jeugd.
Alle foto's uit dit hoofdstuk zijn gemaakt door Jouck ledema

21 september: excursie

Stokebrandsweerd en IJssel.

De kinderen bestudeerden het gebruik van de verrekijker en spotten daarmee gak-gakganzen, kokmeeuwen, aalscholvers, blauwe reigers, kauwtjes, eksters, schroevende buizerds hoog in de lucht en witte kwikstaarten.

Hun laarzen bleken goed bestand tegen het struinen door modderig slik en ook een droogstaande overlaat bleek doorloopbaar. Wolken leken op veren van een vogel en de kinderen en volwassenen gingen uit hun dak toen een visarend langsvloog!

2 november: speuren naar trekvogels op de bult (Fort de Pol)

Onder de bezielende leiding van vogelexpert Michel Klemann, mét telescoop, kwam er van alles in de kijker. Kijkend vanaf de bult, bultafwaarts en bij de struintocht langs het kanaal en de IJssel zagen we groepen puttertjes, grauwe ganzen, meerkoeten, aalscholvers en een torenvalkje.

Chiara raakte helemaal in de ban van al het afval langs de oever van de IJssel. Bij terugkomst op de Kaardebol toonde ze trots 2 volle zakken!

8 jaarverslag uilenwerkgroep de Oelenwappers 2019

Met 109 uitgevlogen steenuiljongen en 50 kerkuilen was 2019 voor deze soorten een redelijk goed jaar. De bosuil liet ons in de steek. Geen enkel uitgevlogen jong. Maar de torenvalken maakten met 62 uitgevlogen jongen een geweldige klapper! De afgelopen jaren zaten we gemiddeld rond de 30. Onderstaand de verslagen van drie van de zes rayons. Meer gegevens zijn te vinden op de website van de vogelwerkgroep.

Rayon Wichmond-Delden

Voorjaar 2019. Alles loopt uit buiten, de natuur begint aan een nieuwe levenscyclus en ook wij gaan op pad. Ik als nieuw lid van de uilenwerkgroep rayon Wichmond-Delden. We hebben een schema mee waarop staat welke adressen we gaan bezoeken en wat we gaan registreren. Er gaat een grote ladder op het dak en de motoren worden gestart. Ik ben benieuwd....

Bij het eerste erf melden we ons en lopen daarna richting uilenkast, hoog verborgen in een boom! Spannend! Wat gaan we zien? De vraag of ik wel naar boven durf, beantwoord ik met: 'Natuurlijk, als maar iemand de ladder vasthoudt.' En daar ga ik met aanwijzingen van anderen hoe het deksel te openen en zie ik in de hoek met grote schrikogen een steenuiltje zitten. Ze kijkt me aan en ik voel me wel erg groot en een onruststoker. 'En hoeveel?' hoor ik van beneden. Dat brengt mij terug bij mijn opdracht: eieren tellen. 'Drie.' 'Kijk ook even onder haar.' Ik kijk het uiltje aan en duw haar zachtjes van achteren wat opzij. Het blijven er drie. Ik sluit de kast met haakjes en kom weer naar beneden en hoop dat zij de rust hervindt en verder gaat met broeden.

Enkele weken later blijkt dat gelukt te zijn. Er zijn jongen en moeder is op voedseljacht. Ik kan ze er dus rustig uittillen. De laatste blaast naar mij. Wat een stoer uilskuiken ben jij! Ze gaan in een mandje en zakken af naar de uilenringer. Na het ringen volgt een fotomoment. Ik bekijk het met wat gemengde gevoelens, maar maak toch ook foto's. Daarna mogen ze terug in hun veilige, warme uilenkast, bijna klaar om straks uit te vliegen. De lengte van de vleugels, het gewicht, het wordt allemaal geregistreerd en met deze gegevens vertrekken we naar het volgende erf, waar we een uilenkast aantreffen zonder moeder en kuikens, maar met een steenmarter met nog kale jongen. We staan versteld en melden het bij de overige Oelenwappers. Deze kast moet dus beter beveiligd worden tegen deze ongewenste indringer.

Na drie zaterdagochtenden meelopen ben ik overwegend enthousiast over deze nieuwe activiteit in mijn leven, vooral over de kinderen en bewoners op de erven, die ook nieuwsgierig zijn naar het resultaat in de kasten (wat soms ook tegenvalt), het uitwisselen van ervaringen en het uitdelen van boekjes. Wat een mooie ervaringen! Het enige waar ik zo mijn vraagtekens bij zet, is het fotomoment van de angstig bibberende uilskuikens! Moeten wij dit willen? Is het niet eerder ons streven, als vogelliefhebbers, hun rust zo min mogelijk te verstoren bij het registreren en ringen?!

Op naar 2020. Het wordt vast een gevleugeld jaar.

Ellen Hochstenbach

De drie steenuiltjes. Even wennen aan alle belangstelling. (Foto Joost Onstenk)

Cortenoever

De steenuilen hebben het goed gedaan, tenminste... Na een fantastische ei-leg kwamen er wel wat tegenvallers. Eén van de grootste broedsels (zes eitjes) hadden we gecontroleerd. Een dag later kregen we bericht van de erfbewoners, dat de restanten van een steenuil onder de kast lagen. Bij aankomst bleek dat de eitjes koud waren, dus niet meer te redden. De embryo's waren in een ver ontwikkelingsstadium. Ze zouden met een paar dagen uitgekomen zijn. Ontzettend jammer! Wat was er gebeurd? De predatie van het vrouwtje heeft buiten de kast plaatsgevonden. Waarschijnlijk is zij door honger gedreven zelf voedsel gaan zoeken. Normaliter brengt het mannetje in de broedperiode voldoende voedsel aan, maar het mannetje is in dit geval (waarschijnlijk) verdwenen. Dat kan een predatie zijn geweest. In totaal zijn er bij dit gebeuren minstens zeven steenuiltjes omgekomen.

Bij een ander broedsel vonden we de vier koude eitjes. Na onderzoek bleek dat de embryo's de eierschaal al met hun eitand bewerkt hadden. Van de oudervogels ontbrak ieder spoor.

Met negen uitgevlogen jongen is het, ondanks 64% verlies aan eieren, toch een goed jaar geworden. Het grootste broedsel had zeven eitjes, voor Cortenoever een record.

De kerkuilen brachten twee mooie broedsels voort. Van twee broedsel zijn zeven jongen geringd. Eén van de broedsels bestond uit 10 eitjes. Dat hebben de Oelenwappers in de tien jaar dat zij actief zijn met uilenbescherming nog niet meegemaakt. Een mooi jaar!

Ongekend broedsucces voor de torenvalken! In vijf nestkasten waren broedsels. Daarnaast vonden we een broedsel in een oud kraaiennest. Het resultaat van dat broedsel hebben we niet kunnen bepalen. Van de 25 eieren zijn er 22 jongen uitgevlogen. Je kunt nu niet in Cortenoever zijn zonder één of meerdere torenvalkjes te zien!

Co Kwant, Wietse Twijnstra en Goen Jansen

Bij deze torenvalkkast wachtte ons een verrassing. Een stel ooievaars had de vrijheid genomen om hun nest op de kast te bouwen. Omdat het nest van de ooievaars nog niet bebroed was hebben we besloten dit illegale bouwwerk te slopen. Er kwamen tientallen kilo's hout van de kast, waardoor we waarschijnlijk de kast van de ondergang gered hebben. Het werk moest snel gebeuren, omdat in de nestkast zes eitjes lagen van een torenvalk. Dat broedsel mocht niet verstoord worden. De operatie is geslaagd en in de nestkast zijn vijf torenvalkjes geboren.

Co Kwant begint met de bijzondere klus. (Foto Goen Jansen)

Voorsterklei en Wilpseklei

Maandag 6 mei na de koffie met Jannes op pad om op de Voorsterklei de steenuilenkasten te controleren op broedsel. We controleren die dag 25 kasten en in elf kasten treffen we eieren aan, iets meer broedsels dan vorig jaar. Maandag 15 mei zijn de kasten in de omgeving van het dorp Voorst en de Wilpseklei aan de beurt. Met mager resultaat, drie kasten met eieren en bij slot Nijenbeek heeft de steenuil de kast verruild voor een hol in de boom.

Dinsdag 28 mei de tweede ronde. Nu bezoeken we de kasten met de broedsels van de steenuil en controleren we ook de kasten van de kerkuil en de torenvalk. In twee valkenkasten en een kerkuilenkast treffen we een broedsel aan. Ook even langs de steenuil die verleden jaar pas aan het einde van het broedseizoen jongen had. En warempel, wederom een laat broedsel. Helaas zijn er drie steenuilbroedsels en één torenvalkbroedsel op de Voorsterklei mislukt. Van drie broedsels zijn de eieren niet uitgekomen en van een steenuilenkast is het deksel door de storm van de kast gewaaid. Op de Wilpseklei zijn, evenals vorig jaar bij de zelfde steenuilenkast, de eieren verdwenen, mogelijk als gevolg van het bezoek van een predator.

Op 22 juni wordt door een erfgever aangegeven dat er waarschijnlijk een kerkuil met jongen in de kast zit. Bij controle treffen we zes mooie jongen aan.

In totaal zijn er vijftientig steenuilen, twaalf kerkuilen en zes torenvalken geringd door Mary en Fons met assistentie van Francis.

Henk Pasman, Jannes van Santen en Fons Roording

Een kerkuil uit 2017 uit een broedsel van 7 jongen. (Foto Goen Jansen)

9 ringverslag ringstation Eefde 2019

2019 was het tweede jaar van het Ring-MUS-project in Eefde, en het eerste volledige jaar. Ongeveer twee keer per maand heb ik hiervoor met 34 meter mistnet vogels gevangen. Bij Ring-MUS gaat het net als bij de MUS-tellingen om urbane soorten en niet alleen om huismussen. Gelukkig maar. Dit jaar is er slechts één huismus in het net gevlogen.

Ring-MUS Eefde 2019			
	nieuw	terug	totaal
koolmees	140	126	266
pimpelmees	55	46	101
zwartkop	23	6	29
vink	12	1	13
roodborst	10	5	15
merel	10	4	14
heggenmus	5	2	7
boomkruiper	5	1	6
boomklever	3	11	14
groenling	3	1	4
winterkoning	2	3	5
zanglijster	2	0	2
grote bonte specht	2	0	2
ekster	2	0	2
houtduif	1	0	1
huismus	1	0	1
keep	1	0	1
tijftjaf	1	0	1
bonte vliegenvanger	1	0	1
glanskop	0	2	2
totaal	279	208	487

Meer over het Ring-MUS-project is te lezen in het jaarboek van 2018 of op www.vogeltrekstation.nl. In totaal kwamen er 487 vogels in de netten, 279 daarvan werden geringd, 208 hadden er al een ring. Bij de terugvangsten en totalen zitten dus dubbel-tellingen. Sommige vogels vliegen meerdere keren per jaar in het net.

Bijzonderheden

De meeste terugvangsten zijn zogenaamde ETM's: eigen terugmeldingen. Slechts twee vogels waren elders geringd. Een groenling was geringd in een tuin in Eefde Noord (door Wout Boere), in mei 2016. En in december vloog er een pimpelmees in het net die in oktober van dit jaar geringd was in het bos bij Almen. Hemelsbreed nog geen drie kilometer ver.

Oudste terugvangst: pimpelmees AX 45738, geringd tijdens de eerste keer ringen hier in de tuin, december 2015. Een geringde koolmees overleefde een botsing met het raam van de burens niet. Vrouw Koolmees BE 23538 was geringd op 6 juli 2018 als eerstejaars, en overleed op 8 april 2019. Aan haar broedplek was te zien dat ze nog net geen eieren had gelegd.

De eerste zwartkop kwam dit jaar op 9 april in het net. De bonte vliegenvanger kwam op 20 mei langs. Diezelfde dag zaten de eerste vliegvlugge kool- en pimpelmeesjes in het net. De eerste jonge zwartkop verschijnt op 14 juni. Bijzonder is een terugvangst van een volwassen zwartkop man, die vorig jaar als eerstejaars hier is geringd. Die is dus na zijn overwintering in Spanje of Marokko naar precies dezelfde plek teruggekeerd!

Man V910069 was geringd op 30-11-'17 en is in 2019 alleen nog op 9 april gevangen. In 2018 zat hij vijf keer in het net, in juni met vrouw V910080 (met broedvlek!) en in september/oktober met V813097. Een dochter of een nieuwe vrouw? Helaas is de leeftijd van boomklevers moeilijk vast te stellen. Beide vrouwen zijn in 2019 niet teruggevangen.

Zoönose

Naast een machtiging voor het gewone ringwerk heb ik sinds februari 2019 na het volgen van een korte cursus ook een machtiging om bloedmonsters af te nemen bij een aantal vogelsoorten in het kader van het onderzoek naar virusziekten bij vogels. Het zoönosenproject richt zich op het verzamelen van informatie over op mensen overdraagbare ziektes die door vogels kunnen worden verspreid. Ook wordt er gekeken naar de verspreiding van het Usutu-virus bij merels. Daarnaast wordt er onderzocht welke ziekten teken op vogels bij zich hebben. In mijn tuin heb ik van 8 merels, 3 zwartkoppen, 1 zanglijster en 1 ekster een bloedmonster en een monster van slijmvlies uit de keel genomen. Samen met eventuele teken (vooral merels kunnen de kop ermee vol hebben!) wordt dit naar het Erasmus MC opgestuurd. Tot nu toe heb ik geen bericht gekregen dat er een besmetting gevonden is.

Boomklevers

Het aantal terugvangsten bij de boomklevers is opvallend. Daar wil ik meer van weten. Vrouw V813105 is geringd op 5-11-'18, 20,5 gram zwaar, en op 18 januari 2019 voor het eerst teruggevangen. Dan een paar maanden niet gezien, tot 19 juli. Dan heeft ze een dichtgroeende broedvlek (wat betekent dat haar jongen zijn uitgevlogen) en zit ze tegelijk met man V813122 in het net. Man 122 wordt op 28 augustus teruggevangen, alleen.

Op 10 september: vrouw V813105 en man V813122 samen in net 2. 9 oktober: man V813122 weer gevangen, maar ook een nieuw vrouwtje: V813123. Vrouw V813105 zien we niet meer terug.... Op 23 oktober vliegt vrouw 123 om 8:20 in het net, mannetje 122 laat zich om 10:50 vangen. Op 8 november komt mevrouw 123 zelfs 2x in het net, om 8:00 en 10:10. Man 122 laat zich om 9 uur vangen. 4 december: een nieuwe boomklever: V813130, man. Waar zijn 122 en 123 gebleven? Wordt vervolgd!

vink man

in de ruitijd ben je niet op je mooist (koolmees)

boomkruiper ANT 921, geringd op 18 januari 2019

boomkruiper ANT 921, teruggevangen op 19 februari

groenling man (niet die uit Eefde Noord)

de eerste zwartkop, 9 april 2019

bonte vliegenvanger (vrouw)

10 ringverslag ringstation Klarenbeek 2019

Inleiding

Dit verslag rapporteert over de vangsten op het Vogelringstation Klarenbeek in 2019, het resultaat van veel uren ringen. Doel van het Vogelringstation (VRS) Klarenbeek is het op verantwoorde wijze vangen en ringen van vogels ten behoeve van wetenschappelijk onderzoek, gecoördineerd door het Vogeltrekstation (www.vogeltrekstation.nl), en voor het genereren van kennis voor de bescherming van vogels in het algemeen. Sinds 2014 wordt daartoe deelgenomen aan één van de standaard ringprogramma's van het Vogeltrekstation (VT), nl. het Constant Effort Site programma (CES). Daarnaast is in 2016 het project Retrapping Adult for Survival (RAS) gestart met de holenduif als doelsoort. In 2019 is deelname aan beide programma's voortgezet. Daarnaast ondersteunt VRS Klarenbeek de opleiding van aspirant-ringers in de stedendriehoek Apeldoorn-Deventer-Zutphen. Tenslotte wordt een bijdrage geleverd aan het informeren van geïnteresseerden (w.o. leden van vogelwerkgroepen) over de activiteiten.

Vanglocatie en vangmiddelen

De vangopstelling omvat standaard 141 meter mistnetten zoals opgezet in 2012:

- 4 netten in en rond de droge houtsingel: 3x 12m en 1x 9m net
- 2 netten in een moerassig terrein achter de vogelplas: 1x 18m en 1x 15m
- 2 netten in een wat droger bosje: 2x 12m
- 3 netten bij huis, in de boomgaard en moestuin: 1x 15 m en 2x 12 m

Elk van deze vier plekken is anders: droger of juist natter, vlak bij huis of verder weg. Er zijn bosjes, waterpartijen en singels in de buurt waardoor de ringplaats qua begroeiing niet op zichzelf staat. De plas bevat altijd water, zelfs in de droogste zomers, en trekt daardoor vogels aan. Snoeien en kappen is ook dit jaar weer erg nodig gebleken om te voorkomen dat struiken te hoog en te dicht opgroeien. Sinds 2016 staat er een hijsnet in de grote boomgaard: 2x 12 m, boven elkaar geplaatst. Dit jaar hebben we ook met een tweetal 6 meter netjes gevangen bij de paardenbak van de overburen in een poging de grote aantallen huismussen aldaar te vangen en te ringen.

Het terrein waar we ringen is geschikt om ook andere vangtechnieken dan alleen maar mistnetten toe te passen. Sinds 2015 zijn naast de mistnetten ook een inloopkooi (zogenaamde Ottenby-kooi) en een stellilopernet in gebruik. Dit jaar is de inloopkooi niet gebruikt: te lage waterstand waardoor stellilopers de plas niet bezochten. Buiten de CES-periode is regelmatig geluid gebruikt als 'lokmiddel' om de aantallen gevangen vogels te vergroten. Dat lijkt steeds goed te werken..

Bezetting

De volgende personen hebben het ringwerk in 2019 uitgevoerd:

- Steven de Bie, ringer
- Wessel Slob, ringer
- Marcel Ruijs, aspirant-ringer
- Ward Hagemeijer, aspirant-ringer
- Wouter Lebbink, aspirant-ringer

Gerard Boere (ringer) heeft geassisteerd bij twee CES-sessies vanwege verblijf in het buitenland van Steven.

	Nieuw gevangen	Terug- gevangen	Totaal
Witgat	1	0	1
Kievit	1	0	1
Watersnip	1	0	1
Grote bonte specht	5	0	5
Groene specht	1	0	1
Ijsvogel	5	5	10
Gaai	1	0	1
Koolmees	90	44	134
Pimpelmees	76	26	102
Staartmees	9	0	9
Fitis	7	0	7
Tijftjaf	46	8	54
Boerenzwaluw	8	1	9
Rietzanger	1	0	1
Kleine karekiet	66	10	76
Bosrietzanger	6	0	6
Sprinkhaanzanger	2	0	2
Spotvogel	1	0	1
Zwartkop	192	21	213
Tuinfluit	10	8	18
Braamsluiper	4	1	5
Grasmus	9	2	11
Spreeuw	4	0	4
Vuurgoudhaan	1	0	1
Goudhaan	27	0	27
Winterkoning	13	7	20
Boomkruiper	3	0	3
Boomklever	1	0	1
Merel	25	6	31
Zanglijster	16	1	17
Roodborst	54	20	74
Gekraagde roodstaart	2	0	2
Huismus	190	20	210
Ringmus	3	0	3
Heggenmus	20	7	27
Witte kwikstaart	4	2	6
Vink	4	3	7
Groenling	4	0	4
Goudvink	2	0	2
Putter	7	0	7
Rietgors	1	0	1

Resultaten

In 2019 is op 17 februari begonnen met vangen met mistnetten; de laatste keer was op 10 november. In totaal is er 25 keer gevangen, met gemiddeld 142 meter net per sessie (60-195 m). Een vangsessie duurde gemiddeld 6 uur (2-7 uur). In 2019 zijn er totaal 1108 vogels van 41 soorten vogels met mistnetten gevangen en geringd. Elke vogel is geringd, gemeten en gewogen en gecontroleerd op vet, rui en parasieten. Ook zijn leeftijd en geslacht bepaald. Deze gegevens zijn ingevoerd in de landelijke database GRIEL van het Vogeltrekstation.

< ringvangsten in 2019 VRS Klarenbeek

v controleren van een RAS-kast

De top-3 nieuw gevangen vogels bestaat uit zwartkop (192), huismus (190) en koolmees (90).
De top-3 teruggevangen vogels bestaat uit koolmees (44), pimpelmees (26) en huismus & roodborst (elk 20).

Op 31 augustus is het hoogste aantal vogels in één sessie gevangen: 91 vogels! Opmerkelijke vangsten zijn de witgat en de watersnip, beide in het net bij de plas, en de 10 ijsvogels (5 nieuw en 5 terugvangsten). Nieuw gevangen soort voor de ringbaan is de watersnip. Het totaal aantal sinds 2012 gevangen en geringde soorten op VRS Klarenbeek komt daarmee op 61

Nieuw gevangen soort in 2019: een watersnip.

Iets meer dan 300 vogels zijn in het CES-programma gevangen tegen zo'n 800 vogels daarbuiten. Het vangen van huismussen bij het graanveld van de overburen en het gebruik van geluid bij de plas in de nazomer hebben bijgedragen aan dit relatief hoge aantal vangsten buiten de CES.

Het resultaat van 1108 vogels is meer dan in 2018 en beduidend meer dan de jaren daarvoor, alhoewel het aantal vangsessies niet groter is geweest.

Ringvangsten binnen en buiten de CES

CES-vangsten		Vangsten buiten de CES		Totaal	
Nieuw	Terug-gevangen	Nieuw	Terug-gevangen	Nieuw	Terug-gevangen
227	77	696	108	923	185
304		804		1108	

Jaar	Totaal vangsten	Aantal vangsessies
2012	508	13
2013	618	16
2014	612	19
2015	766	26
2016	733	30
2017	624	20
2018	1015	28
2019	1108	25
Totaal	5984	177

De jaren 2012 en 2013 zijn aanloopjaren en moeten daarom buiten een vergelijking gelaten worden. Met name de laatste twee jaren zijn de aantallen gevangen vogels sterk toegenomen, hetgeen kan worden toegeschreven aan het gebruik van geluid tijdens de herfsttrek. Vooral het starten van het geluid enkele uren voordat de netten open gaan, lijkt een aantrekkende werking te hebben.

CES-vangsten

Het aantal gevangen vogels in het CES-programma is minder dan in het jaar 2018 doch wel meer dan in de jaren 2016 en 2017. Met de CES meet je indirect de omvang van de broedvogelpopulatie. Het lijkt erop dat de neergang in de omvang van de broedvogelpopulatie zich niet heeft voortgezet.

Jaartotalen van ringvangsten op VRS Klarenbeek

CES-periode	Vangdatum	Nieuw gevangen	Terug-gevangen	Totaal
13 apr – 23 april	20 apr	26	7	33
22 apr – 3 mei	1 mei	5	15	20
2 mei – 13 mei	7 mei	12	9	21
12 mei – 23 mei	14 mei	4	9	13
22 mei – 2 juni	25 mei	22	6	28
31 mei – 12 juni	9 jun	33	5	38
11 juni – 22 juni	21 jun	28	3	31
20 juni – 2 juli	29 jun	14	2	16
1 juli – 12 juli	5 jul	26	4	30
11 juli – 23 juli	18 jul	23	8	31
21 juli – 2 aug	28 jul	15	5	20
1 aug – 13 aug	2 aug	19	4	23
		227	77	304

Ringvangsten in het CES-programma, 2019

CES-vangsten 2014 – 2019

Jaar	Nieuw gevangen	Terug-gevangen	Totaal
2014	277	98	275
2015	276	125	401
2016	139	100	239
2017	145	88	233
2018	252	104	356
2019	227	77	304
Totaal	1316	592	1908

RAS-vangsten

Ook in 2019 zijn alle RAS-kasten gecontroleerd. Helaas is slechts in een enkele kast een nest van een hollen-duif aangetroffen. In ruim een kwart van de kasten is het nest van een (kool)mees aangetroffen, meestal met eieren, soms met jongen. We zullen in 2020 bekijken of we de kasten die in het bosgedeelte hangen kunnen verplaatsen naar de randen van het bos. Mogelijk leidt dat tot een betere bezetting door holenduiven.

Leuke terugmelding

Een opmerkelijke vangst betreft een kleine karekiet met een Deense ring. Details van de ringgegevens uit Denemarken zijn nog niet binnengekomen.

Opleiding

Medio 2019 heeft Ward Hagemeijer zijn ringexamen met goed gevolg afgelegd. Hij heeft inmiddels het ringersteam op de Ooijse Graaf versterkt. Marcel Ruijs heeft het hele jaar meegedraaid op VRS Klarenbeek en andere ringplaatsen in de Stedendriehoek (ONG, Hackfort). Inmiddels heeft hij alle kneepjes van het vangen en ringen van zangvogels onder de knie. Zijn examen zal in de eerste helft van 2020 worden aangevraagd. Wouter Lebbink is aspirant-ringer die al op VRS Klarenbeek meedraait om zijn ringvaardigheid te vergroten. Udo Hassefras (VRS Hackfort) is zijn mentor. Er is ruimte op VRS Klarenbeek voor tenminste nog één aspirant-ringer.

Vooruitzicht 2020

Ook in 2020 zal het vangen volgens het CES-programma en het RAS-project worden voortgezet. Voor het CES-werk betekent dit dat er weer intensief zal moeten worden gesnoeid, met name in het bosje waarin de netten 7 en 8 staan opgesteld. Met name enkele bomen en hoge struiken dienen te worden gekapt. We gaan bekijken of we enkele RAS-kasten kunnen verplaatsen. Daarnaast zal het vangen met slagnet en inloophok intensief worden voortgezet. Ook zal de invliegkooi voor kraaien, roofvogels, etc. in gebruik worden genomen. Hopelijk zal dit alles resulteren in leuke extra vangsten.

Dank

Wij bedanken iedereen die ons in 2019 op een of andere manier heeft geholpen. Alcedo Consultancy bekostigde de aanschaf van diversen materialen.

Steven de Bie, 28 januari 2020

De foto's bij dit hoofdstuk zijn gemaakt door Steven de Bie.

De groene specht liet zich slechts één keer vangen

11

In memoriam John Kerssen (30 maart 1944 – 24 september 2019)

John kwam in 2012 bij onze vogelwerkgroep, maar hij was al heel zijn leven in de ban van vogels. Velen zullen hem kennen van excursies. John deed ook mee met de MUS-tellingen. Hij combineerde zijn liefde voor vogels graag met zijn liefde voor literatuur en hij las regelmatig een gedicht of stukje tekst voor tijdens de ledenbijeenkomsten.

Na zijn overlijden kreeg ik van zijn vrouw Ginie een tekst die John zelf had geschreven. Deze tekst, over een belevenis in 2002, laat goed zien hoe gepassioneerd John was over vogels. In die tijd had hij samen met Ginie een hotelletje met camping in de Morvan.

Op 28 september was er een indrukwekkend afscheid van John in de Omarming in Zutphen. In plaats van bloemen konden mensen een gift achterlaten voor de Historische Vereniging Zutphen of de Vogelwerkgroep Zutphen.

Remke van Rijswijk

Wielewalen

We zijn in het jaar 2002. Ik ga op vogelexcursie met vijf van onze gasten. Zo'n excursie houd ik, als daar tijd en animo voor is, in het voorjaar twee keer per week. Ik maak altijd hetzelfde rondje, omdat er in dit kleine stukje meerdere biotopen zijn. Er zijn steeds vijf nachtegalen te horen, maar ook geregeld een wielewaal. Het gros van de gasten kent het geluid van de wielewaal niet. Verscholen in de toppen van loofbomen zingen de mannetjes hun heldere, luide lied. De excursie is op 20 mei.

We gaan eerst het holle weggetje omhoog, richting Epiry. Prachtig coulissenlandschap, maar niet goed onderhouden. Prima voor zangers. Niet voor de nachtegalen, want die houden van opgeschoten, dichtere begroeiing. Op ons terrein zijn er ieder jaar twee paar. Vervolgens een stukje Romeinse weg, in het bos de derde nachtegaal. Dan een grote lijster, zoekend naar wormen of slakken. Daarna zien we een hop. We hoorden hem al lang, steeds drie of vier maal hop hop. De Fransen zeggen 'huppe fasciée'. Dat fasciée slaat op z'n kuif, alsof er ook een hop zonder kuif zou bestaan.

We lopen een stukje langs de 'grote' weg. Er passeren zo'n 25 auto's per uur.

We slaan linksaf, het dal van de Yonne in. Daar staat een dode eik waar eigenlijk nooit wat in zit. Maar nu een verrassing, zoals ik die nog nooit gezien heb: vier mannetjes wielewalen en twee vrouwtjes, die veel minder uitgesproken geelzwart zijn. Ik kan even geen woorden vinden, behalve om tegen de groep te zeggen: 'Kijk' en: 'Wees stil'. We hebben met z'n allen minstens 20 minuten staan kijken. De vogels zijn druk bezig, maar maken weinig geluid. Er wordt nog niet aan 'versieren' ofwel balts gedaan. Ze zijn pas gearriveerd uit het tropische Afrikaanse gebied waar ze overwinterd hebben.

Nog zes jaar heb ik iedere maal op excursie die boom omzichtig benaderd, maar daar nooit meer een wielewaal gezien. Zoiets gebeurt je, denk ik, maar eens in je leven, maar dan vergeet je het ook nooit meer! En het geeft een blij gevoel.

John Kerksen

12

VWG bestuursverslag 2019

De samenstelling van het bestuur is in 2019 ongewijzigd gebleven. De huidige voorzitter kondigde aan dat hij in het voorjaar van 2020 zijn voorzitterschap gaat neerleggen. Het bestuur bestond in 2019 uit:

- Voorzitter: Steven de Bie.
- Penningmeester: Frans Parmentier
- Secretaris: Remke van Rijswijk.
- Algemene bestuursleden: Hans Grotenhuis (tevens waarnemend voorzitter indien nodig), Michel Klemann, Joost Meilof, Carin Barendregt.

Het aantal leden is in 2019 licht gestegen. Eind 2019 waren dat er ongeveer 160, tegen 150 een jaar eerder. Er waren negen opzeggingen, één overlijden en acht nieuwe aanmeldingen. Daarnaast leverde de beginnerscursus nieuwe leden op. De VWG heeft ongeveer 15 jeugdleden. De VWG onderhoudt contact met haar leden door middel van twee ledenvergaderingen per jaar, berichten via de mail, de website, facebook (sinds 2013) en natuurlijk het jaarboek. In 2019 waren er naast de twee ledenvergaderingen op 16 april en 26 november ook nog drie meer informele ledenbijeenkomsten op 5 maart, 21 mei en 25 september. Tijdens deze avonden is er ruimte voor leden om vogelervaringen uit te wisselen, al dan niet met foto's of filmpjes. De bijeenkomsten werden goed bezocht met per avond zo'n dertig aanwezigen.

Onderzoek

Leden van de VWG deden dit jaar weer mee aan diverse tellingen: MUS (Meetnet Urbane Soorten), winter- en watervogeltellingen en PTT-tellingen. Er is ook aandacht voor specifieke soorten: Roek, Knobbelzwaan, Huiszwaluw, Oeverzwaluw en Gierzwaluw. Trektellen gebeurt op de trektelpost Warnsveld aan het Groene Kanaal; de gegevens komen op trektellen.nl. We doen mee met de jaarlijkse Euro Birdwatch begin oktober. De Uilenwerkgroep de Oelenwappers houdt zich ook bezig met nestkastonderzoek.

In ons werkgebied zijn twee ringstations: Ringstation Klarenbeek (sinds 2013) en Ringstation Eefde (gestart in februari 2018). Resultaten zijn terug te vinden op trektellen.nl onder 'ringvangsten'. De in 2017 in opdracht van de gemeente Zutphen opgehangen nestkastjes (200) zijn ondanks de aanwezigheid van processierups-nesten bij de kastjes ook dit jaar weer door drie leden van de VWG voor het grootste deel gecontroleerd op bezetting en schoongemaakt.

Bescherming

Beschermen en creëren van broedplaatsen gebeurt op diverse manieren voor uiteenlopende vogelsoorten:

- nestkast slechtvalk op de toren van de Walburgkerk (2005 geplaatst, 2006 geopend; eerste broedgeval in 2015)
- weidevogelbescherming (Tichelbeeksewaard, Frans Parmentier; IJsbach, Fons Roording)
- onderhoud oeverzwaluwwand (sinds 2006)
- Uilenwerkgroep de Oelenwappers

Beleidsbeïnvloeding

Ook in 2019 heeft de VWG overlegd met de gemeente. Dit jaar was er slechts 1 overleg, op 22 februari. De betreffende wethouder is Annelies de Jonge. De stadsecologe Hella van Helsdingen is ook bij dit overleg aanwezig. Met haar hebben we begin april door Zutphen gefietst om zicht te krijgen op de ganzenoverlast in de stad en waar nodig advies te geven.

Daarnaast houden Steven de Bie en Hans Grotenhuis zich bezig met het beleid van de provincie (met name de jacht op ganzen). Ook is er overleg geweest met de initiatiefnemers van Zonnepark Revelhorst en Zonnepark Berkel (bij de Warkense stuw)

Educatie

Van maart tot juni was er een beginnerscursus, verzorgd door Adri Mulder, geholpen door bestuursleden en een cursusteam bestaande uit leden die eerder een cursus gedaan hebben. Deze cursus had zo'n lange wachtlijst dat besloten is om in het voorjaar 2020 tegen de gewoonte in alweer een beginnerscursus te geven. In het najaar van 2019 was er een roofvogelcursus. In het voorjaar van 2019 verzorgde de VWG een zangvogelcursus voor de vogelwerkgroep van het IVN Oude IJsselstreek.

De leden van de excursiecommissie organiseerden in 2019 weer bijna maandelijks een excursie en een weekend vogels kijken in het Reestdal. De excursiecommissie bestaat uit Ans Houweling, Eveline Vinke, Henny Albers, Frank van den Haak, Bert van den Berg en Leo Goedkoop.

Sinds 2017 zijn de Jonge Vogelaars actief. Kinderen van 8 tot 12 kunnen meedoen. De groep is dit jaar gegroeid tot 15 leden. De organisatie is in handen van Rob van Swieten, Frank van den Haak, Jouck Iedema en Carin Barendregt.

Op 22 november zijn er nieuwe wilgjes geplant bij de vogelkijkhut in de Rammelwaard, zodat bezoekers komend jaar de hut kunnen bereiken zonder alle vogels op het water op te schrikken.

Bedankt

Het bestuur bedankt alle leden en andere betrokkenen voor hun inzet voor de vogelwerkgroep en vooral voor de vogels in Zutphen en omgeving.

bestuursvergadering ...
(foto Rob van Swieten)

colofon

© Vogelwerkgroep Zutphen en omgeving 2020

Secretaris Remke van Rijswijk
wvzgutphen@gmail.nl
www.wvg-zutphen.nl

Teksten: Joost Meilof, Frans Parmentier, Frank van den Haak, Greetje Panneman, Leo Goedkoop, Michiel van der Weiden, Hans Grotenhuis, Jouck Iedema, Remke van Rijswijk, Steven de Bie, John Kerssen en namens de Oelenwappers: Ellen Hochstenbach, Co Kwant, Wietze Twijnstra, Goen Jansen, Henk Pasman, Jannes van Santen en Fons Roording

Eindredactie: Joost Meilof
Ontwerp en lay-out: Eveline Vinke
Foto omslag: Rob van Swieten
Realisatie: Diepenmaat Uitgeverij en Ontwerpbureau (www.diepenmaat.nl)

Jaarboek 2019 is een uitgave van
Vogelwerkgroep Zutphen en omstreken.

De vogelwerkgroep is opgericht in april 2005.

Wij hebben tot doel om vogels en hun leefgebied te beschermen, kennis te verzamelen
over vogels in ons werkgebieden en het enthousiasme voor vogels over te dragen.
Dat willen wij bereiken door onderzoek, beleidsadvisering, voorlichting en educatie.

Meer weten? Bezoek onze website:

www.vwg-zutphen.nl

